

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DOMKIRKEN I RIBE

Rundtur i kirken

1. Orglet. Facaden er skåret i 1633-36 og 1653 af Jens Olufsen, Varde, værket er udført 1973 af Th. Frobenius & Sønner. I underdelen fra 1904 er indsat relieffer fra en renaissance altertavle 1597 (s. 20-21).
2. Epitafier, o. 1703-04 over rådmand Jens Lauridsen Baggensen og Susanne Pedersdatter Vedel (i nord) og o. 1722 over Sophie Dorthe Bruun og hendes ægtefæller rådmand Mads Pedersen Fridsk og handelsmand Peder Jensen Baggesen.
3. Stoleværk af eg, udført efter 1904 af snedker Hans Dau, Ribe.
4. S. Jørgen og dragen. Udskåren figurgruppe fra o.1475 (s. 16).
5. Epitaf 1652 over magister Anders Pedersøn Romdorff og læge Ludvig JohansenPouch samt begges hustru Dorotea Sørensdatter Vedel.
6. Maleri fra epitaf 1608 over rådmand Hans Jessen Søhane og Karine Nielsdatter. Signeret af Lauritz Andersen Riber (s. 24).
7. Epitaf o.1760 over læge Ancher Anchersen og Ingeborg Kirstine Fridsk.
8. Gravsten 1671 over ostindiefarer Jørgen Hansen og Johanne Pedersdatter (s. 22).
9. Korsfæstelsesgruppe o.1425, oprindeligt opsat udvendigt over kirkens vestportal (nr. 57).
10. To sidefløje med portælmalerier fra epitaf 1569 over rådmand Lauge Steffensen og hustru Mette.
11. Udskåret egetræsdoor fra begyndelsen af 1500'tallet med biskop Ivar Munks våben (s. 16).
12. Maleri fra epitaf o.1648 over sognepræst Lauge Andersen Vedel og Lisbeth Hansdatter.
13. Mindetavle 1644 over oberstløjtnant Samuel Müller, død under den første svenske krig (s. 26).
14. Indmuret stump af historikeren Anders Sørensen Vedels gravsten 1622 (s. 18-19, sml. nr. 19). Den har svaret til Hans Nielsen Friis' sten (nr. 16), men blev ødelagt 1845.
15. Gravsten o.1653 over sognepræst Søren Andersen Vedel og Susanne Pedersdatter.
16. Gravsten o.1648 over borgmester Hans Nielsen Friis og Lene Kjeldsdatter (sml. nr. 50).
17. Korbuekrucifiks o.1475, hang oprindeligt midt i kirken over indgangen til højkoret (s. 16).
18. Gravsten o. 1530 over biskop Ivar Munk. Udført af Claus Berg i Odense (s. 16-17).
19. Mindetavle af messing, opsat af historikeren Anders Sørensen Vedel 1578 over hustruen Marine Svanningsdatter (s. 18-19 sml. 14).
20. Kong Kristoffer I's sandstensakroflag og stærkt medtagne gravsten fra 1259, Nordens ældste kongegravsten. Den er af sort belgisk marmor og har haft en fremstilling af kongen udført i alabast og messing. Sten og sarkofag er optaget fra kongens grav foran højalteret 1987 (s. 11, 15, sml. nr. 24, 31).
21. Epitaf o.1660 over rådmand Hans Wandel og Anne Hansdatter, begge døde under pesten 1659.
22. Krucifiks fra 1500'tallet og øverst kalkmalet figur (atlant), der »bærer« hvælvbuen.
23. Nichegrav o.1175 med rester af romansk kalkmaleri. Den rummer bisperne Odinkar (†1043); Nothulf og Asser (†1140 og 1142) (s. 4).
24. Mindetavler 1576 med malerier af kongerne Erik Emune (†1137) og Kristoffer I (†1259), der er begravet i domkirken (s. 11, 15, se også nr. 20, 31). Opsat af historikeren Hans Svanning (s. 19).
25. Hvælvkonsoller udhugget som figurer, o.1225-50 (s. 10-12).
26. Kalkmalerier o.1530, Maria med barnet og apostlene Bartolomæus og Andreas (s. 28).
27. To lysearme af messing, skænket 1619 af rådmand Niels Griesbeck (i nord) og 1626 af rådmand Mogens Grave (s. 22-23, sml. nr. 50).
28. To lysearme af messing, skænket 1724 af Peder Baggesen (i nord, sml. nr. 2) og 1655 af slotsskriver Carsten Tønnesen. På den sidste er skrevet en forbandelse imod enhver, der skulle driste sig til at flytte armen fra dens plads ved epitafiet (nr. 38) eller misbruge de midler, der i fundatsen var afsat til lys (s. 23, 25).

(fortsættes s. 31)

RIBE DOMKIRKE

VOR FRUE KIRKE

Ved Ebbe Nyborg

Som en mægtig stenkolos rejser Ribe Domkirke sig over byens tage og det omliggende vidtstrakte marskland. Et forunderligt syn, der uvilkårligt leder tankerne mod sydvest til de gamle rige kultur-byer i Nederlandene og ved de store tyske floder. Og lighederne er ikke tilfældige. For Ribes skibe og skuder færdedes i mere end 1000 år hjemmavant på havnene i disse områder. Herfra hentedes den store verdens goder af enhver art til Norden. Herfra kom allerede St. Ansgar, der o. 860 fik lov at opføre den første kirke i Ribe. Og herfra fik man byggematerialer, inspiration og kunsthåndværkere til middelalderens stort anlagte domkirkebyggeri.

Endnu i 1600'tallet var Ribe et bysamfund med en betydelig handel og et stærkt nederlandsk-præget kulturmiljø, der ikke mindst giver sig til kende i domkirkens inventar og gravminder. Men byen havde svært ved at komme sig efter svenskekrigene midt i århundredet. Åen sandede til, og det engang så blomstrende bysamfund

forstenede i fattig provinsidyl. Med grænsedragningen 1864 og Esbjergs anlæggelse gik udviklingen helt uden om Ribe – og det reddede den enestående helhed af bindingsværksby og kirke. Turisterne rykkede for alvor ind. Og man blev sig bevidst, at byen og dens rige kultur minder måtte værnes med kærlig hånd som et – omend beskednere – sidestykke til Flanderns rige Brugge.

I årene 1882-1904 underkastede arkitekt H.C. Amberg den da faldefærdige domkirke en omfattende – men samtidig ret skånsom – restaurering. Hermed sikredes et fornemt arkitekturminde for eftertiden, Skandinaviens bedst bevarede domkirke bygget i den ældre middelalders romanske stil. Et gudshus, der har fungeret i mere end 800 år, og som rummer minder om hver eneste af de generationer, der her har hørt Guds ord. Også vor egen tid giver nu sit bidrag gennem maleren Carl-Henning Pedersens farvegalede udsmykning af kirkens korrunding.

Den sjældne nichegrav med rester af kalkmalerier fra 1100'tallet. Den rummer de jordiske rester af tre tidlige Ribebisper, heriblandt den første indfødte bisp der har det ramhedenske navn Odinkar († 1043). Han var af kongeslægt og skal med sin fædrearnv have lagt grunden til bispedømmets rigdom.

Overfor: De hvælvede, romanske sideskibe står næsten uforandrede siden kirkens opførelse. Hvælvuernes kalkmalede dekoration er udført 1904 på grundlag af originale rester.

Tufstenmurværk med søjlebase udhugget i We-sersandsten.

De ældste kirker

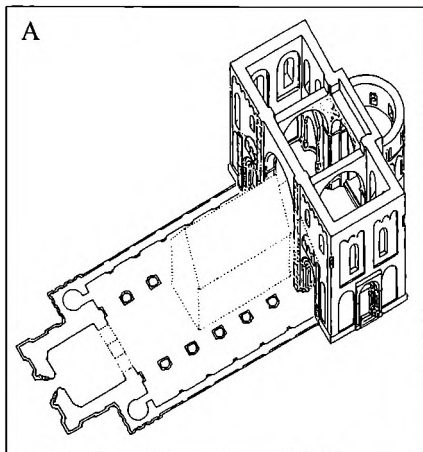
Da man midt i 1100'tallet rejste grundmurene til den nuværende domkirke, indrettede man i nordere korsarm en ejendommelig nichegrav. Her – indkapslet i den ny bygnings murværk – genbegravede man med ærefrygt en række af de bisper, der havde virket i byen siden stiftets oprettelse 948. Disse bisper må indtil da have hvilet i ældre domkirker, bygninger, der frem til begyndelsen af 1100'tallet må have været opført af træ.

Den umiddelbare forgænger til den nuværende kirke må have ligget samme sted (se afbildning A). Og den synes – i hvert fald delvis – at have været bygget af sten. Ribes gamle bispekronike, skrevet af en præst ved domkirken i begyndelsen af 1200'tallet hævder nemlig, at biskop Ture († 1134) som den første »begyndte at bygge kirke i Ribe af stentavl«. Af hans kirkebyggeri er nu intet bevaret. Men alt taler for, at det var ham, der tog det første initiativ til den import af rhinlandsk tufsten, som skulle muliggøre et storstilet domkirkebyggeri i det stenfattige Vestjylland.

Domkirken opføres

Planerne for kerneanlægget i den nuværende domkirke må være udstukket i tiden o. 1150, formentlig under den initiativrige bisp Elias (1142-62), der stammede fra Flandern. Byggematerialet er helt overvejende vulkansk tufsten, der må være hentet i stenbrudene ved Drachenfels ved Rhinen syd for Köln. Herfra er stenladningerne blevet fragtet den lange vej ned ad floden, langs Nordsøkysten og ind til byggepladsen i Ribe. Kun til bygnings kraftige sokkel, til murhjørner og til visse dekorative led og skulpturer har man brugt den bastante jyske

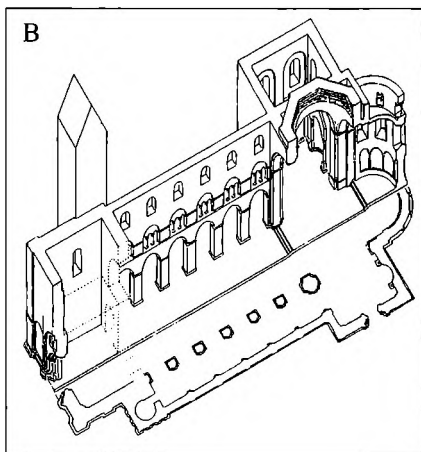
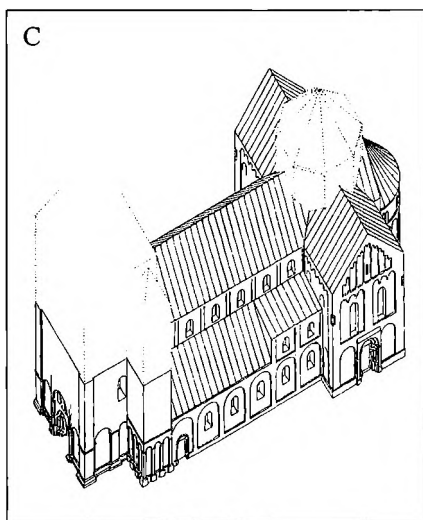

A. Situationen o.1175, da kirkens østparti var opført, og den ældre domkirke endnu stod (antydnet stipleet).

B. Kirken o. 1200-1225, vist gennemskåret, så man ser den indre opbygning med flade trælofter bortset fra korskæringens kuppel og sideskibenes grathvælv.

C. Den romanske domkirke som den formentlig oprindeligt var planlagt.

granitsten. Og så har man anvendt en finkornet tysk Wesersandsten, specielt til de arkitekturdetaljer, der krævede en særlig omhyggelig bearbejdning.

Byggeriet er – som det var sædvane – foretaget i etaper fra øst, begyndende med korpartiet. Af hensyn til gudstjenestens opretholdelse har man tilrettelagt nybygningen, så man længst muligt kunne bevare den ældre domkirke på stedet i brug. Arbejdets fremskriden illustreres af afbildningerne A-D. Omkring 1175 (A) må kirkens østparti, tværskib og korrunding (apsis), have stået nogenlunde færdig, og man har stået i begreb med at fortsætte byggeriet vestover omkring den ældre kirke (antydnet stipleet). Bispekrøniken omtaler en voldsom kirkebrand 1. okt. 1176. Men da den ikke synes at have sat sig spor i det eksisterende murværk, er det formentlig den ældre kirke, der er blevet raseret. Ilden fortærede bl.a. et skrin med benene af den hellige Liufdag, Ribes første biskop. Og krønikens forfatter udlægger branden som Guds straf over kirken, fordi bisp Radulf († 1171) egenmægtigt – uden pавens tilladelse – havde

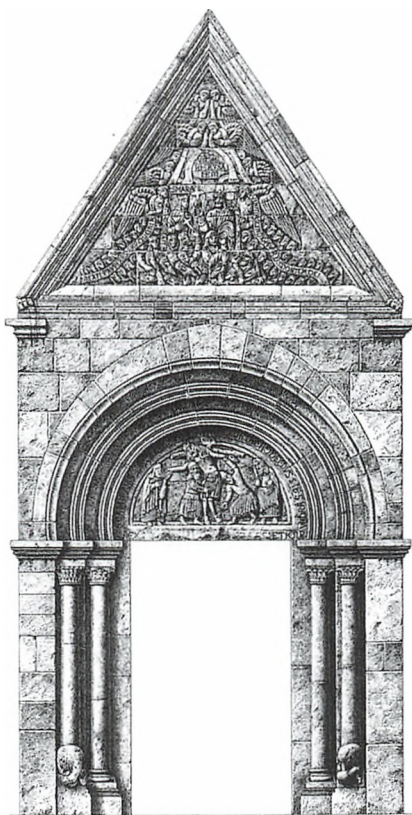
ladet den lokale martyr skrinlægge som helgen.

Byggeriet fortsattes med opførelsen af det treskibede langhus, og o. 1200 må også arbejdet med den store forhal og dens flankerende trappetårne have været langt fremme (B). Den største del af kirkerummet, midtskibet og korsarmene, var tænkt afsluttet med flade trælofter. I sideskibene derimod blev der indbygget smukke romanske grathvælv, og over korsskæringen gennemførtes byggeriets dristigste og mest bemærkelsesværdige projekt: En mægtig trufstenskuppel. Den havde oprindelig – ligesom Gravkirken i Jerusalem – en cirkulær åbning i toppen, hvorigennem lyset skulle falde ned i højkoret. Til planerne hørte et ottesidet, åbent lanternetårn over kuplen, ligesom man i vest må have tænkt sig forhallens svære mure fortsat i et monumentalt tårn (C).

Dette oprindelige anlæg slutter sig såvel i den arkitektoniske opbygning som i de enkelte former og detaljer til den samtidige tufstensarkitektur i Rhinområdet. I dette store kulturlandskabs senromanske kirker finder vi forbillederne for de planlagte tårns magtfulde fremhævelse af øst- og vestpartiet, for den store kuppelhvælving og for murværkets udstrakte dekoration med rundbueblændinger. Særlig rig er dekorationen på korrundingen, hvor der øverst løber et åbent søjlegalleri, et af de arkitekturtræk, som de rhinlandske bygmestre havde lært sig i Norditalien. Langs Rhinen finder vi også paralleller til søjlernes blad- og terningkapitæler, til basernes vædderhoveder og til opbygningen af prægtige indgangsportaler.

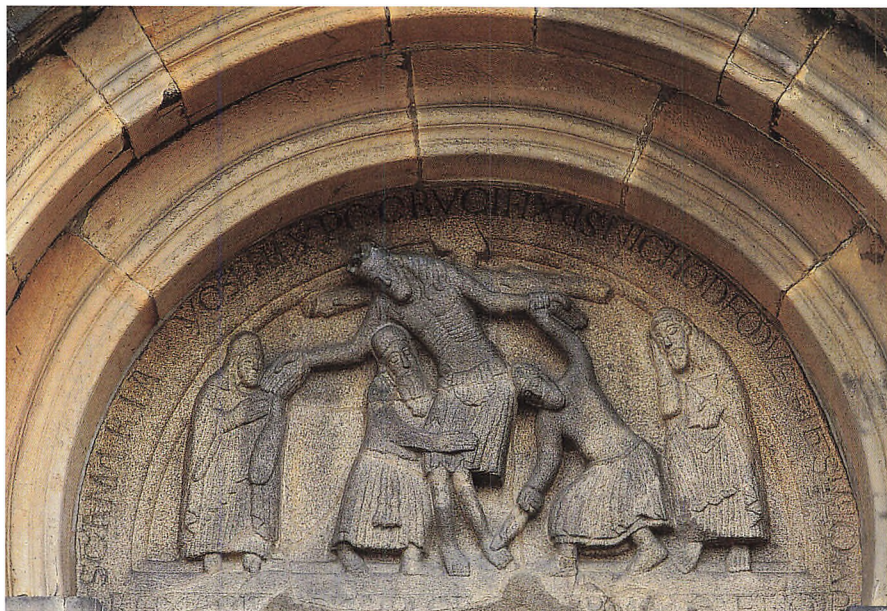
I særklasse står tværskibets sydportal, den såkaldte »Kathoveddøren«. Den har i det halvrunde portalfelt en kraftfuld fremstilling af korsnedtagelsen, bevægende i sin majestætiske alvor.

Det store dybe relief har forbløffende fine detaljer i betragtning af, at materialet er hård jysk granit – en kæmpemæssig tonstung sten. Feltet indrammes af let hestekoformede bueslag, der bæres af fire søjler. De to yderste hviler på ryggen af løver, der er i færd med at sønderrive et menneske. De grumme løver må repræsentere den sjælslugende satan, der her bogstaveligt er undertrykt af søjlerne i Guds kirke.

Tværskibets sydportal, »Kathoveddøren«. Gavl-trekanten er tilføjet i første del af 1200'allet.

Kathoveddørens relief af Korsnedtagelsen er hovedværket i Jyllands romanske granitskulptur. Det viser Josef af Armathæa og Nikodemus i færd med at udtrække naglerne og løfte den døde Kristus ned. Maria har grebet sønnens hånd, og til højre står Johannes sørgende. Forneden læses: »Kongen dør; hun græder, den kære sørger, den brødebetyngede beder«.

Kathoveddørens dørringsbeslag, et bronzestøbt løvehoved fra begyndelsen af 1200'tallet. Det er dette »Kathoved«, som har givet døren navn.

Denne symbolik – hvor kirkebygningen opfattes som et billede på det ny Jerusalem – er blevet understreget i første del af 1200'tallet, da man kronede portalen med et højt gavlf-formet relief, forestillende »Det Himmelske Jerusalem«. I midten troner Kristus og Maria omgivet af engle, og under dem flokkes folkeslagene ledsaget af skriftordene: »Kom, lad os drage til Guds bjerg« og »Salige er de fattige i ånden, thi I skal eje Guds Rige«. Lige foran Kristus og Maria trænger nogle kronede hoveder sig frem, utvivlsomt domkirkens velgørere, medlemmer af den danske kongefamilie. Det er om diskuteret, hvem de enkelte personer er, men meget taler for, at vi har bl.a. ser kong Valdemar Sejr og den unge dronning Dagmar, som han 1205 kunne modtage som sin brud i Ribe.

Foroven: Midpartiet af sydportalens gavltreief med kirkens kongelige velgørere foran Maria og Kristus. En konge med stort overskæg rækker et kors op til Maria, der giver det videre til Kristus. Kongen er formentlig Valdemar Sejr († 1241). I så fald er dronningen bag ham Berengaria (Bengerd) af Portugal († 1221) og et lille forvirret, kronet hoved under kongens hans første dronning den sagnomspundne Dagmar af Böhmen († 1212). Foran kongen ses en skæglos mand med korsprydet hovedklædning, hvis hånd Kristus har grebet. Det kan være tronfølgeren Valdemar den Unge, Dagmars søn, der omkom så sørgeligt ved et vådeskud 1231. I stedet kom Berengarias tre sønner Erik, Abel og Kristoffer efter tur til magten efter 1241 – med borgerkrig til følge. Måske er det deres små kronede prinsenhoveder, der titter frem yderst til venstre.

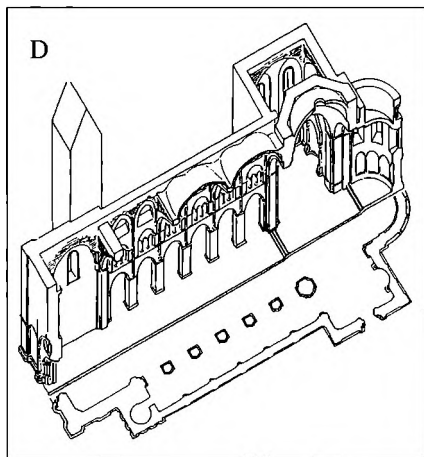
Tv.: nærbillede af kongen, forentlig Valdemar Sejr.

Et af de smukkeste eksempler på den rhinlandske tufstensarkitektur, der har sine nordligste udløbere i Ribeområdet, er klosterkirken Maria Laach ved Koblenz. Den stod i hovedsagen færdig 1156, men som i Ribe blev byggeriet først tilendebragt lidt inde i 1200-tallet.

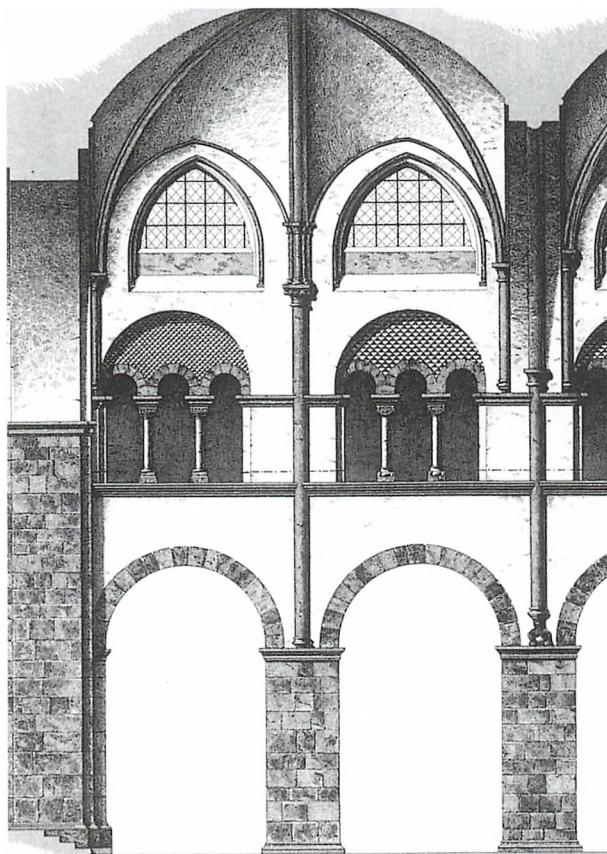
Herunder tv.: D. Kirken o. 1225-50. Byggeriet færdiggøres efter ændrede planer med ribbehvælv og større vinduer.

Th.: Søjlekapitæler af sandsten, øverst to romanske, nederst et tidliggotisk set forfra og fra bagsiden, som stenhuggeren ikke har utøjlet sig med at hugge færdig.

I Valdemar Sejrs tid (1202-41) slog gotikkens ny arkitekturidealer igennem i Danmark. I Ribe medførte det, at det endnu ikke afsluttede byggeprogram blev ændret, og byggeriet afsluttet o. 1225-50 efter en ny plan (D). Man ønskede mere lys i kirkerummet og en gennemført overhvælvning. Inspirationen hentedes ikke direkte i gotikkens franske hjemland, men igen i det rhinsk-westfalske område, hvor man nu byggede i en særegen romansk-gotisk overgangsstil. Højt spændte, kupled ribbehvælvninger af tuf- og teglsten blev indbygget i korsarmene og i midtskibet, hvor vinduerne udvidedes betragteligt. De blev gjort tresidede, så de gennembryder hele den vægflade, der afgrænses af de ny hvælvingersbuer. Tyngden fra hvælvene føres gennem de mange ribber ned i slanke vægsøjler, der nogle steder hviler på festligt udhuggede konsolfigurer. I midtskibet ses bl.a. en blomsterkranset yngling og en kraftkarl stående på en drage, i søndre korsarm to tvillinger og en siddende langskægget mand – måske bygmes-teren selv.

Midtskibets opbygning med romanske rundbuede arkader og buegallerier (triforier) samt tidliggotiske vinduer og hvælv fra o. 1225-50. Til højre en af hvælvens konsolfigurer, en kraftkarl, der tidligere havde et fremtrædende mandslem. Det blev af anstændighedsgrunde fjernet ved en istandsættelse 1865.

Borgtårnet og andre gotiske tilbygninger

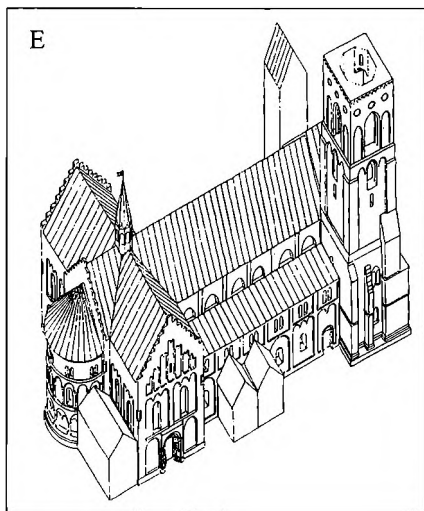
Domkirken stod nu færdig. Og 1259 kunne man gravlægge kong Kristoffer I midt i højkoret, lige under den store kuppel. Men snart viste bygningen faresignaler. I forbindelse med kardinalen Guidos besøg i Ribe 1266 hører vi, at man søgte at rejse midler til en istandsættelse af kirken, der truede »med omfattende og farefuldt for-

fald«. Problemet var de nye hvælvingers tryk på de romanske mure, der jo ikke var bygget til denne belastning. Om sagens alvor kan enhver endnu i dag forvise sig ved et blik ned gennem de romanske sideskibe: alle de kraftige hvælvbyer er skæve – trykket udad af vægten fra midtskibeshvælvene (se s. 5). Vel til dels for at støtte kirken gennemførte man en forhøjelse af sideskibene til to etager. Men det har næppe hjulpet væsentligt.

I første omgang kom katastrofen dog fra en anden kant. Julemorgen 1283, lige efter morgenmessen, styrtede det nordre trappetårn ned i kirken. Det dræbte i faldet adskillige mennesker og knuste bl.a. sideskibets tre vestligste hvælvinger. I stedet for at genopbygge tårnet i sin gamle skikkelse rejste man på dets sted et langt større tårn af teglsten, Borgertårnet, der siden har været byens vartegn. Domkirken brugte i middelalderen dets to nederste, hvælvede stokværk som kapeller, men ellers tilhørte det borgerne, der 1333 kunne ophænge deres store stormklokker i det færdige tårn. Øverst, 50 m over jorden, er der i tårnets hjørner indrettet små vagtkamre, hvorfra der kunne varsles imod vandflod, brand og ufred, og derover rejste der sig før 1594 et højt spir.

Samtidig med Borgertårnets opførelse begyndte en række andre gotiske tilbygninger at lægge sig i en krans omkring den romanske kirke (E). I vinklen mellem korrundingen og nordre korsarm opførtes et kapitelhus med møderum for domkirkens magt-

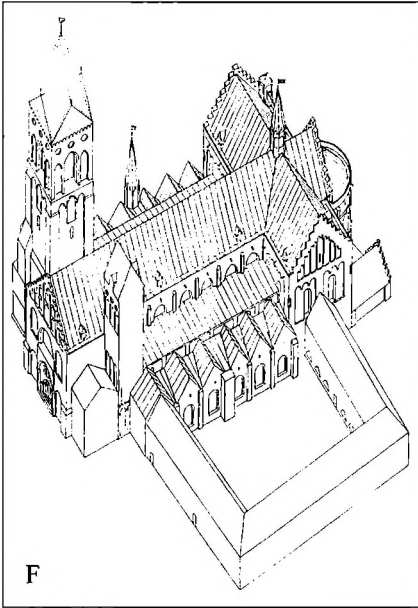

Foroven tv.: En blomsterkranset yngling træder en gammel mand under fode. Hvælvkonsol o. 1225-50.

Tv.: E. Kirken o. 1283-1333, da man på det nedstyrtede nordre trappetårns sted rejste borgertårnet, samtidig med at også andre gotiske tilbygninger begyndte at komme til.

Th. Borgertårnet opførtes 1283-1333 som et bytårn, en »belfroete« som dem, der kendes i Gent og Brugge og i en lang række andre nederlandske middelalderbyer. En trappe indvendig i den store hjørne-støttestøtte (nu udmuret) gav fra den daværende kirkegård borgerne direkte adgang til tårnets øvre stokværk. De synes bl.a. at have tjent som en art skatkammer, et sikkert opbevaringssted for klenodier og værdifulde varer, måske også for byens arkiv.

fulde, organiserede præsteskab (domkapitlet). Men ellers bestod tilbygningerne næsten udelukkende af kapeller, der blev nødvendige for at kirken kunne rumme de stadig flere alterstiftelser og begravelser, der kom til. I løbet af 1400'tallet, da kirken nåede sit bygningsmæssige højdepunkt (F), blev kapellerne så talrige, at de både ved nord- og sydsiden kunne sammenbygges til en hel række, der kom til at udgøre domkirkens ydre sideskibe. Også en trefløjet, hvælvet »klostergang« blev føjet til i syd, især til brug ved kirkefesternes store processioner. Kun en lille rest af den står endnu.

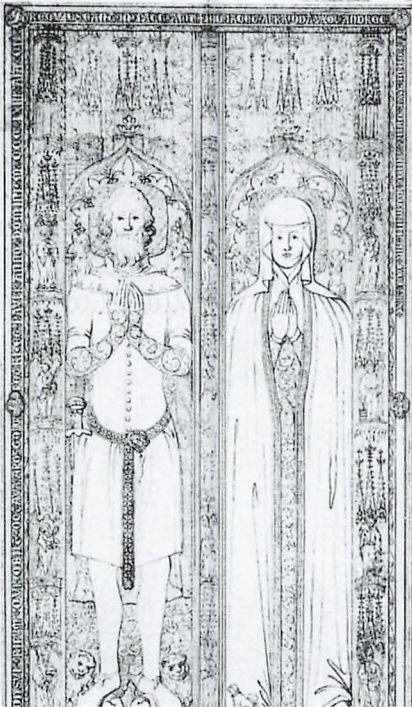
Middelalderkirken

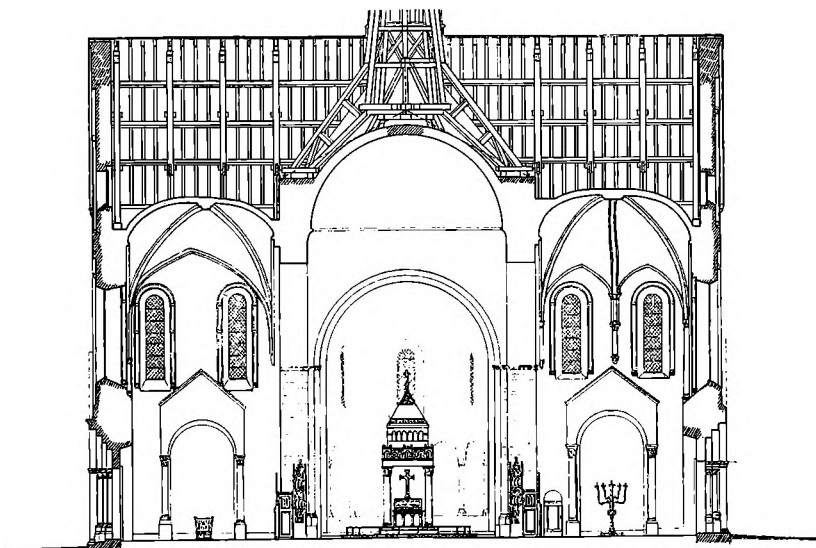
Hjertet i middelalderens kirkerum var højkoret, hvorfra lovprisningen dag og nat rungede op i kuplen. Det var præsteskabets særlige domæne, aflukket i nord, syd og vest af høje skrankemure. Op imod dem stod kannikernes korstole, vendt imod højaltret i korrundeingen. Det ældste højalterbord var beklædt med billeder i det pureste guld, en gave fra Bisp Omer († 1204). Dette gyldne alter må have været endnu mere prægtigt end de samtidige forgyldte kobberaltre, der endnu kan ses i to af stiftets landsbykirker, Sahl og Stadil. Over alterbordet hævede sig en baldakin båret af gyldne søjler (et ciborium), hvorfra lys og lamper hang ned over altret.

Bisp Omer gav også en kalk af guld og et røgelseskar af sølv, og under

Foroven tv.: F. Kirken o. 1500 i sin fuldt udbyggede, femskibede skikkelse. I syd er opført en klostergang.

Tv.: Borgmester Anders Bundesen og hans hustru Alke som de var fremstillet på deres messingklædte sten fra o. 1363. Den var formentlig hjemskrevet fra Brügge og lå oprindelig foran alteret i borgmesterparrets kapel. Efter tegning udført 1776.

Snit gennem kirkens østparti. Åbningen i kupplens top er siden 1904 tilmuret, hvorved en del af den rumlige virkning er forsvundet set fra kirkegulvet. I koret ses det 1986 nedtagne ciboriealter, der var opsat 1904 som en fantasi over kirkens oprindelige.

hans efterfølgere voksede kirkeskatten hurtigt. En fortegnelse fra 1313 opregner dens rige indhold, ikke mindst de mange kostlige relikviebeholdere. En »fod af sølv« må således have rummet en fodknogle, en »sølvhånd« lidt af en helgenhånd. Og til opbevaring af relikvier har man sikkert også anvendt to sjældne »grifæg«. Sådanne kæmpeæg, som man mente var lagt af griffen (en fabel fugl), må vel have været strudsæg, som gennem talløse mellemænd har tilbagelagt vejen fra det sydlige Afrika til Ribe.

Hovedparten af disse længst forsvundne kostbarheder var gaver til kirken – især fra velstående folk, der ønskede at blive begravet i kirkerummet, hvor deres sjæle kunne nyde godt af præsternes messer og bønner. Nogle lod sig i den ældste tid – som kong Kristoffer – stede til hvile i en udhugget sandstenssakroflag. I løbet

af 12-1300'tallet er kirkegulvet blevet helt dækket af gravsten. Den ældste med navn er fra 1291, men indskriften er nu næsten udslidt. Af de engang så prægtige »sorte« og »blå« ligsten, udført i belgisk marmor, er nu kun ruiner tilbage – ældst er formentlig kong Kristoffers. Men man kan se de sorte sten flere steder i kirkegulvet, nogle med forsænkninger til indlægning i alabastmateriale og spor efter messingbeklædning. Kun en enkelt af de mange messingsten kendes nu i al sin pragt – gennem en gammel tegning. Den var lagt over borgmester Anders Bundesen (†1363) og hans hustru Alke, der stiftede et stort kapel indviet til St. Barbara. Blandt det gods, de skænkede til kapellet, var en badstue ved åen, hvor alterpræsten til evig tid, to gange om året, skulle »berede de fattige et sømmeligt bad« til bedste for borgmesterparrets sjæle.

Fra venstre: Maldøbefont fra slutningen af 1300'tallet. Femarmet kandelaber, o. 1475-1500, formentlig støbt af Herman Bonsted i Hamborg. En abe udskåret i Ivar Munks korstole. Den holder i venstre hånd et spejl og griber med den højre i sin bagdel – et billede på forfænglighed og sanselighed.

I den senere del af middelalderen blev inventaret i stor udstrækning moderniseret og fornyet. Og fra den tid er ikke så lidt i behold. Fremhæves må den prægtige bronzedøbfont, den femarmede kandelaber og det store korbuekrucifiks, der nu hænger i det ydre nordre sideskib. De udskårne korstole er i tidens løb blevet noget mishandlede, men de giver ved deres opstilling i to rækker stadig et vist indtryk af, hvorledes højkoret var indrettet. Stolene blev opsat i begyndelsen af 1500'tallet af biskop Ivar Munk, hvis våbenskjold (tre roser) pryder en dørføj, der tidligere sad i en af indgangene til højkoret. Over den var skrevet et latinsk vers, der påmindede de ofte lidt velnærede kanniker om at ile til gudstjenesten i koret. »Ivar Munks dør« er nu opsat i ydre nordre sideskib.

De egentlige helgenbilleder, der har smykket domkirkens henvend 50 sidealtre, er forsvundne – bortset fra den store figurgruppe af St. Jørgen og dragen i vestenden af nordre sideskib. Den var oprindelig opsat over helgenens alter højt på sydmuren af kirkens forhal sammen med skiven til et mægtigt mekanisk urværk, nævnt 1401 som det tidligste i Danmark.

Det astronomiske ur var blot et af de underværker og rariteter, som folk i sin tid kunne se i kirken, og som nu er borte. Ved indgangen fra torvet i nordre korsarm stod således en henvend syv meter høj kæmpefigur af den helige Kristoffer med Jesusbarnet på skulderen. Ved kæmpens fod, lige inden for kirkedøren, var sat en gevaldig malmstøbt ildpande, hvorved skolepeblinge og byens forfrosne almue om vinteren kunne varme sig. Panden

På Ivar Munks gravsten har Claus Berg o.1530 fremstillet den gamle prælat i fuld bispeskrud, sikkert et ganske realistisk portræt. Bemærk de tykke behandskede hænder med en overdådighed af fingerringe.

var skænket 1474 af borgeren Radke Bolken, der til fyringen henlagde en evig rente at 13 tønder trækul årligt. Et smukt og livsnært udtryk for middelalderlig velgørenhed.

Ivar Munk skulle blive Ribes sidste katolske biskop. Han indrettede i tiden op imod reformationen sit kapel i det ydre søndre sideskib. Her ser man stadig den mægtige gravsten med hans

billede, en af de prægtigste fra Danmarks middelalder. De to vildmænd, der nederst holder hans skjolde, er kommet op at slås – den ene hiver den anden i skægget! Mesteren for stenen er uden tvivl Claus Berg i Odense, og den har sine nærmeste sidestykker i de monumenter, billedhuggeren har udført til kongegravene der.

Reformation og nyindretning

Med reformationen 1536 ophørte de evige messer og tidebønner, og præsteskabet blev reduceret til en beskedent brøkdæl. Kongen inddrog bispedømmets store godser, ligesom han allerede 1535 havde tvunget kirken til at udlevere alt, hvad kirkeskatten rummede af ædelmetal – selv det guld, der kunne skræbes af de forgyldte kobberkar.

Den nye kirkebrug blev indført under ledelse af Luthers elev, den danske reformator Hans Tavsens, der beklædte bispestolen 1541-61. Et rigt kulturmiljø udfoldede sig omkring domkirken i reformationsårhundredet. Flere af kirkens mænd havde studeret i Wittenberg hos selve Filip Melancthon, og en række gjorde sig gældende ved lærde studier, som forfattere, digtere og kunstmæcener. I bispegården ved kirkens vestende, det nuværende »Hans Tavsens Hus«, efterfulgtes reformatoren således af en række fremtrædende mænd, heriblandt svigersønnen Hans Laugesen (†1594) og komediedigteren Peder Hegelund (†1614). Og lige over for bispegården indrettede en god ven af astronomen Tyge Brahe, provsten Anders Sørensen Vedel (†1616), sin residens, kaldet »Liljebjerget« næsten som et lille universitet. Her var det først og fremmest historien, der studeredes. Fra sin for-

Overfor: Ribe som byen tager sig ud i et atlas over Europas byer, udgivet 1588. Tegneren fik hjælp af Anders Sørensen Vedel, hvis residens er kommet med, idet man lige ved domkirketårnet ser spiret på »Liljebjergets« tårn. Heroppe havde Vedel indrettet sit studerekammer, kaldet »Himmerrig«.

Derunder: Portrætter af bisperne Hans Tavsens (øverst) og Peder Hegelund.

gænger og svigerfader Hans Svanning (†1584) havde Vedel overtaget embedet som en art » kongelig historiograf«, der havde til opgave at udarbejde en stor, ny Danmarkshistorie. Færdigt blev arbejdet aldrig. Men det satte sig mange gode frugter. Således Anders Sørensen Vedels omfattende indsamling af folkeviser og hans danske oversættelse af Saxos gamle latinske Danmarkshistorie. Og Ribes lærde gav præg til hele byens liv – gennem deres mangesidige virke og ved deres indgifte i det velstående borgerskab.

For bygningen og dens indretning betød reformationen langt fra nogen brat forandring. Først efterhånden blev helgenbillederne fjernet og gav plads for mindetavler (epitafier) på væggene. Kirken skulle nu først og fremmest fungere som et forsamlingsrum, hvor borgerne kom for at høre Guds ord udlagt på dansk – om søndagen og på visse ugedage. Tyngdepunktet i gudstjenesten blev derfor forlagt til kirkens midtskib, hvor prædikestolen stod. Som en art fortsættelse af de katolske tidsbønner bibeholdt man dog en daglig morgen- og aftensang i det gamle højkor, der nu blev åbnet med menigheden. Korsangen påhviler latinskolen elever, der fik plads i de middelalderlige korstole, hvor indriddede navne, årstal og brætspil vidner om, at tiden ind imellem er faldet drengene lidt lang.

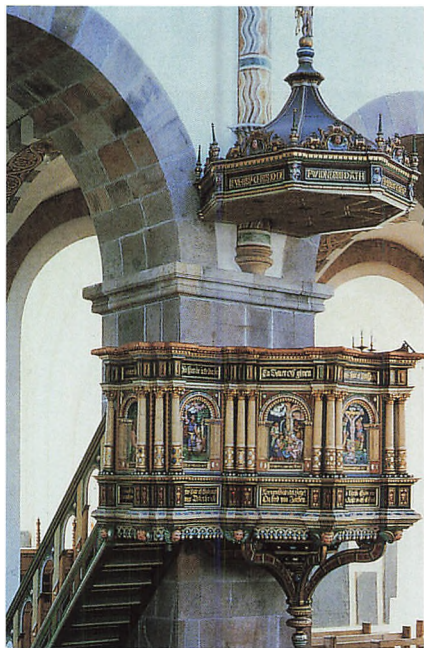
Anders Sørensen Vedel og hans purunge hustru Marine Svanningsdatter, som de er gengivet på den smukke lille mindetavle af messing, han satte over hende 1578. Hun døde af en pludselig feber bare 16 år gammel, efter at de havde været gift i »1 år, 4 måneder, 1 dag og 6 timer«, som Vedel anfører i tavlens gribende indskrift. Ordene er lagt i munden på den unge pige selv: »... her sov jeg ind ... med et så standhaftigt og villigt sind, at det overgik, hvad man kunne have ventet af min alder«.

Som udslag af Hans Svannings historiske arbejde lod han o.1575 male mindeportrætter over de i kirken gravsatte middelalderkonger. Her er det den 1137 myrdede Erik Emune, der knæler fornt, iført en prætig mundering fra Svannings egen tid.

Judaskysset, malet af Lauritz Andersen Riber til kirkens renæssancealtartavle 1597. Aftavlen (der ses s. 28) er foruden syv malerier bevaret seks relieffer i orgelundebygningen (se overfor).

Først i løbet af Kristian IV's tid fuldbyrderes indretningen til protestantisk kirkerum, domineret af renæssancens festlige former og farver. Juleaften 1597 kunne man tage den gamle katolske højaltartavle ned og i stedet opsætte en ny renæssancetavle kronet af rigsvåbnet og med storartede malerier fra Kristi lidelseshistorie, malet af den lokale Lauritz Andersen Riber. Samtidig udførte Odensebilled-skæreren Jens Asmussen en ny prægtig prædikestol, der endnu pryder kirken, og overalt blev der opsat nye stolestader med en gennemført opdeling efter stand, køn og alder. Enderlig bekostede man i årene 1633-36 et nyt stort orgel. Dets rigt udskårne facade er skåret af Varde-billedskæreren Jens Olufsen, der øverst har sat en kæmpefigur af kong David med harpen. Den gode billedskærer har ikke været ganske alene om opsætningen, for kirkens regnskaber anfører også drikkepenge til hans kone og til en svend.

Tv.: Prædikestolen fra 1597 er udført ifølge kontrakt med billedskæreren Jens Asmussen i Odense, der fik 100 daler for arbejdet. Han forpligtede sig til at lave den med tre »piller« (søjler) på hjørnerne og så skøn udi alle måder og end skønnere end den, han havde udført til S. Knuds kirke i Odense. »om det står til gøre«! Himlen er et par årtier ældre og har tilhørt en tidligere prædikestol.

Th.: Kirkens vestende med billedskæreren Jens Olufsens orgelfacade fra 1633-36 og 1653, da de store pedaltårne ved siderne blev tilføjet. Orglet havde da plads på et pulpitur i midtskibets nordside. Det nuværende orgelværk er bygget 1973 af Th. Frobenius & Sønner. I orgelundebygningen fra 1904 er indsat relieffer af Kristus, Johannes Døberen og evangelisterne, der stammer fra kirkens renæssancealtartavle 1597.

Gravminderne erobrer kirkerummet

De fleste arbejder til kirkerummets prydske dog ikke for kirkens egen regning, men på bestilling af private, der ønskede sig varige monumenter over deres grav i kirkegulvet. Begravelserne inde i kirken nåede et højdepunkt i renæssance- og baroktiden og resulterede i en sand konkurrence om de mest eftertragtede begravelsessteder og de flotteste gravmæler.

For de jævne borgere kunne det være bestokkeligt nok at købe et af de mere ydmyge hvilesteder i sideskibene og en udhugget sten til at lægge over graven. Ofte lod man sig nøje med en gammel udslidt sten af kirkens, som blev nødtørfigt ophugget og forsynet med en ny gravskrift. En sådan genbrug kan iagttages på en række af domkirkens henved 100 bevarede gravsten, hvoraf de bedste nu er opstillet mod sideskibsvæggene.

Hadde man penge og en position at markere, var en smuk ligsten langtfra nok. Den måtte suppleres med et epitafium på væggen, gerne med portrætter. Til arbejdet engageredes de bedste stenhuggere, billedskærere og malere, og man forberedte gerne sine gravmæler i god tid. For at opnå den helt rigtige kombination af gravsten og epitafium sikrede den rige studehandler

Foroven tv.: Mogens Grave og Gunder Lambertsdatter i bøn på deres epitafie-maleri skyldes vistnok Ribemalerne Jacob Bartholomæussen og Jacob van Meulengracht. Den sidste var rigtig nederländer, indvandret fra Amsterdam.

Tv.: På rådmand Jørgen Hansens og hustruen Johanne Pedersdatters gravsten fra 1671 har de ladet sig smukt afbilde. Han sejlede ifølge gravskriften 16 år på Ostindien og hviler da også selvbevædt hånden på en globus. Dyderne »Tro« og »Håb« kanter indskriften og nederst ses en engel med livsfaklen, siddende på tidens ubønhørlige urværk.

Mogens Grave (†1635) sig således allerede 1607 gravsted i midtskibets brede gang lige ud for hans egen stolestade. Og tre år efter købte han tilladelse til at opsætte sit epitafium ovenover på en pille i sydsiden. Endelig lod han og hans hustru Gunder Lambertsdatter 1626 på næsten katolsk vis en messinglysearm opsætte ved epitafiet til »hæderlig amindelse«. Og de tillagde en fundats af 200 daler for at der til evig tid kunne være kerter at sætte i armen. Den er en af de fire fornemme gravlysearme, der således er blevet skænket til kirken og som stadig tændes. I 1600'tallet blev lysene ifølge givernes bestemmelser tændt i vinterhalvåret fra det mørknede og indtil kirkedørene blev lukket kl. seks. Og mens kerterne blafrede var det skik, at godtfolk spadserede i det stemningsfulde kirkerum og lyttede til organistens færdigheder.

Det fornemste gravminde er sat af Kristian IV's rigsadmiral og lensmand på Riberhus Albert Skeel (†1639) og hans hustru Berte Friis i et kapel, de lod indrette i årene 1623-27 ved kirkens sydside. Parret selv, udhugget i fuld figur, ses knælende foran midtfeltet af epitafiet, der optager hele rummets østvæg. Materialet er sandsten og sort marmor og mesteren vistnok dennygtige Kolding-stenhugger Claus Lauridsen.

Foroven th.: Et kig ind i Albert Skeels kapel, hvor rigsadmiralen og hans frue Berte Friis knæler foran epitafiets midtfelt. Derunder: En mindre kvindefigur må være deres datter Karen, der døde 18. april 1627 16 år gammel, mens epitafiet var i arbejde. Det dejlige pigeportræt er nu opstillet ved kapellets sydvæg.

Nederst tv.: Gravflise af en type, der gerne blev lagt over børn og unge: »Chresten Dynesøn døde an(n)o. 1635 hans alder 38 uger«. Th.: Knokkelmand og dødsymboler på ærkedegnen Hans Olufsen og hans hustru Anna Pedersdatters sten fra o. 1641

Rådmand Hans Jessen »Søhane« og Karine Nielsdatter knæler med deres søn Niels og fem tidligt døde børn under en scene, hvor Kristus modtager de små børn. Over de to drenge anes signaturen: »Lauritz Andersen Riber malede år 1608«. Hædersnavnet »Søhane« vandt Hans Jessen ved 1583 at overmande en flok sørøvere, hvis hoveder blev sat op stager over for Skibbroen – på den eng. der stadig kaldes »Hovedengen«.

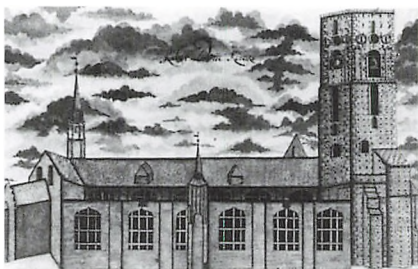
Ellers var renæssancens epitafier over lærde mænd og rige borgere næsten alle af træ med malede portrætter i overdådigt udskårne rammer. Af disse tavler er nu hovedsagelig en række af portrætmalerierne bevarede, med livsnære menneskefremstillinger i hollandsk stil. De udgør de ældste i domkirkens meget værdifulde samling af portrætmalerier, der forsættes i baroktidens epitafier og i en serie af minde-

malerier over bisperne, der er ført helt frem til vor tid.

Fra midten af 1600'tallet gik man over til at udhugge epitafierne i kalksten, nu i barokkens svulstige former med dydefigurer og små fede englebørn, der leger med dødssymboler. Og gravskrifterne foldede sig ud i kunstfærdige rosende vers, der vidner om de store og små digtere, som færdedes i datidens Ribe.

Det overdådige epitafium over Mette Christensdatter og hendes to mænd Jørgen Pedersen og Carsten Tønnesen, begge slotsskriverer på Riberhus, er opsat 1650-51. På maleriet er den sidste vistnok føjet ind senere mellem konen og hendes første mand.

Forfald og genrejsning

Mens gravminderne hobede sig op i kirkerummet satte forfaldet i stigende grad sit præg på det ærværdige bygningsværk. Natten mellem 12. og 13. marts 1594 styrtede et hjørne af Borgertårnet ned og tog spir og stormklokke med sig. Et nyt højt spir rakte kirkens penge ikke til, men murværket blev sat smukt i stand, og tårnet fik den eksisterende flade afslutning med balustrade. 1599 kunne den nuværende mægtige stormklokke hejses på plads under stor opmærksomhed fra byens befolkning. Den er støbt af mester Melchior Lukas fra Husum og smykkes af elegante borter og festlige skæggede ansigter, der kigger ud i det halvmørke klokkerum.

Og der skulle blive god brug for den ny stormklokke. 1627-29 huserede Wallensteins katolske landsknægte, og 1634 førte stormfloden havet helt ind i kirkerummet, hvor vandstanden endnu er markeret på pillen bag prædikestolen. De to efterfølgende sven skekrige betød gentagne plyndringer, brandskatninger, krigshandlinger i byen og pest med massedød. 1645 fungerede domkirken ligefrem som en art fæstning, hvorfra de belejrede svenskere på Riberhus blev holdt under beskydning. Borgertårnets top tjente som platform for de tunge kanoner, og fra slottet blev der svaret igen med flere træffere. Bispesønnen

Tv.: Udsnit af den rigt forsnirede stormklokke fra 1599, der tydeligt ses herover på den naive gamle tegning af domkirken i dens forfaldstid. Foruden ved stormklokken bør man undervejs op gennem Borgertårnet standse ved den smukke Maria-klokke fra 1436 og ved det store urværk, som er udført 1696 af Marten Iversen i Løgumkloster.

Digteren Mads Pedersen Rostock (1655-1713) tager os i et djærvi digt om fødebyen med på den ældst kendte turistvandring i domkirken. Om dens store tårn skriver han med stolthed:

*Dens Himmel-høje tårn, som har flux højre været
ja end tilforn med ei herligt spir formeret,
er rei ei under-værk, man snart ej tænke kan,
hvor det så højt er bragt og i så fast en stand.
Med store huggen sten i alle fire kanter,
det vel bebundet er, der ingenting nu vandter*
(mangler)

*uden et hoved-Siir, dog det er siiret nok
med gråstens galleri og store pillers flok ...
Hvo sig forlyste vil der oven på at stige,
skal nok få trætte ben og efter ånden hige.
Dog når han kommer op, han artig skue kan
den vidt omliggend egn og havets blanke vand ...*

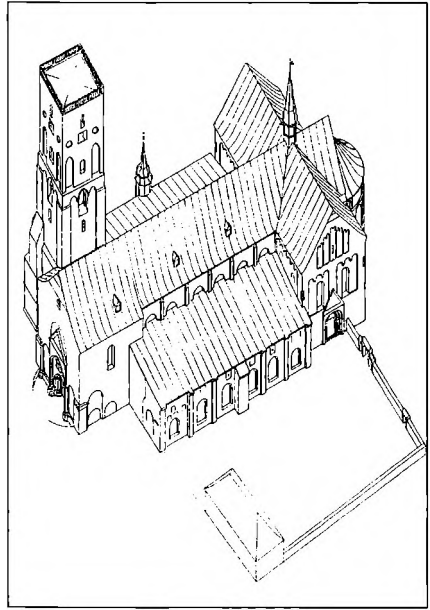
Johan Monrad, der i drengeårene oplevede disse tildragelser, fortæller i sine erindringer, hvorledes soldaterne bivouakerede på kirkegården og i klostergangene, hvor de kogte og stegte ved store bål.

Den fuldstændige forarmelse efter krigen gjorde selv de nødtørftigste rereparationer på domkirken uoverkommelige. Kirkesydneyne jamrer over gamle utætte tage forrådnede spær og

hvælvinger og gavle, der var revnede og truede med sammenstyrtning. Sten og hele murpartier, der fra tid til anden raslede ned, fik 1719 klokkeren til at opgive sin bolig ved foden af det store tårn.

1738-40 og igen 1791-92 og 1840-45 søgte man ved istandsættelser at bremse bygningens forfald. Men budgetterne var så beskedne, at de nødvendige byggematerialer til udbedringerne måtte skaffes ved at nedbryde »overflødige« dele af bygningen. Som det fremgår af afbildning (G) forsvandt herved en række kapeller, kapitelhuset, næsten hele klostergangen og det søndre trappetårn, »Mariatårnet«, ligesom de ydre sideskibe mistede deres gavle. Og gamle kunstskatte gik med i købet. I 1790'erne blev »Store Kristoffer« således brugt som brændsel af blytækkerne, og såvel Anders Bundesens kostelige gravplade som Radke Bolkens ildpande gik i smeltetryden til fordel for kirkens betrængte kasse.

Restaureringen 1840-45 bar som den første præg af en vågnende forståelse for domkirken som et nationalt historisk monument. Inspiratoren var først og fremmest den danske kunsthistories grundlægger N.L. Høyen, der 1830 havde besøgt Ribe og med begejstring studeret kirkebygningens »antikke« arkitekturformer. Karakteristisk nok var forståelsen for de senere generationers frembringelser væsentlig mindre. Restaureringen betød derfor en større udrydning af renæssancens og barokkens inventar og ikke mindst af gravminderne, idet man ønskede, at kirkerummets arkitektur bedre skulle komme til sin ret. I stedet for renæssancealtertavlen udførte arkitekten F.F. Friis 1845 et nyt alterparti med stort trækors, inspireret af indretningen i C.F.Hansens københavnske kirker.

G. Kirken i midten af 1800'tallet efter nedbrydning af Mariatårnet og en række gotiske tilbygninger.

Altersølvet. Alerkanden og oblatæskan er udført af Ribe-sølvsmeden Anders Jensen Klyne 1654, øjensynlig som erstatning for ældre kirkesølv, der var blevet offer for krigshandlingerne 1643-45. Kalk og disk er fra 1722, vistnok udført og skænket af Ribe-sølvsmeden Henderich Bötticher.

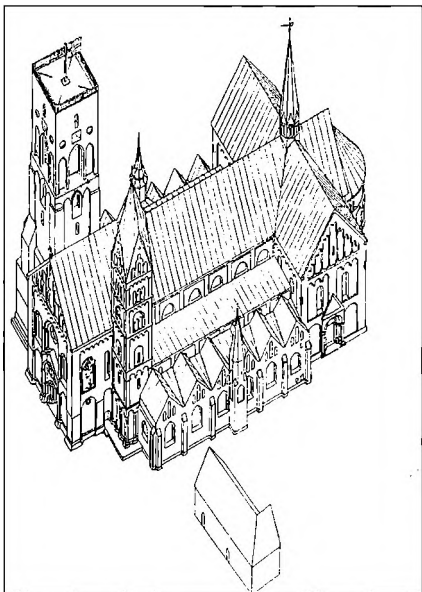

Besøgende beundrer 1836 kalkmalerierne på skibets piller, der netop var kommet frem ved nedtagelse af epitafier. Gulvet var endnu næsten dækket af gravsten, og man ser renæssancealtertavlen og de samtidig stolestader. Udsnit af maleri Jørgen Roed

Overfor: Koret med Carl-Henning Pedersens udsmykning.

H. Domkirken som den står i dag efter H.C. Ambergs store istandsættelse 1904.

Bygningens grundlæggende stabilitetsproblemer var imidlertid uløste. Og efter en heftig diskussion om restaureringsprincipperne gennemførtes 1882-1904 den meget omfattende istandsættelse, der har givet kirken sin nuværende fremtræden (afbildning H). Mændene bag var arkitekten H.C. Amberg og den fremragende kender af kirkens arkitektur, præsten Jacob Helms.

Effektivt, men diskret, blev de uadludende mure spændt sammen af en art sprængbuer, der gemmer sig over sideskibene. Ved skalmuring gav man tufstensfacaderne deres oprindelige udseende, og Mariatårnet blev genopført efter rhinlandsk forbillede. Terrænet omkring kirken, der i tidens løb havde hævet sig betydeligt, blev afgravet, så de gamle sokler kom frem. Indvendig udførtes en kalkmalet hvælvingssdekoration på grundlag af fremkomne rester af oprindelig udsmykning. Gravminderne og det historiske inventar blev istandsat med kærlighed. Og det nygjorte udstyr – snedker Hans Daus stolestader og Anne Marie Carl-Nielsens fantasi-fulde bronzedøre – er udtryk for smukt håndværk og gedigen kunst.

På et væsentligt punkt blev restaureringsplaner ikke fuldført. I koret opsatte man 1904 et stenbygget ciboriale, tegnet af Amberg som en fantasi over kirkens oprindelige. Men en tilhørende kalkmalet dekoration i korrundingen bagved – i romansk stil – kom ikke til udførelse. Ejheller bestræbelser i 1920'erne for at få udført en mosaik af maleren Joakim Skovgaard lykkedes, og siden har flere forslag været fremsat til fornyelse af udsmykningen. 1982 blev springet taget, og maleren Carl-Henning Pedersen gik igang med at skabe en monumental udsmykning af korrundingen.

OMSLAGET viser domkirken set fra Hovedengen og en af korrundingens glasmosaikrunder, udført af Carl-Henning Pedersen. Illustrationen s. 3 viser Ribe bys store seglstampe o. 1325-50 og vignetten på denne side en hvælvkonsol i Borgertårnet, udformet som et mandshoved med strud-hætte (o. 1300).

LITTERATUR. Denne vejledning bygger på en udførlig monografi om domkirken i serien Danmarks Kirker: Ribe Domkirke (680 sider), udgivet af Nationalmuseet 1979-83 ved Elna Møller under medvirken af Ebbe Nyborg Heri findes henvisninger til al ældre litteratur. Fra de seneste år kan nævnes Niels Jørgen Poulsen og Marianne Nielsen: På sporet af den »jyske fod«. Om måleenhederne i jyske, romanske kirker, herunder Ribe Domkirke. I Kirkens Bygning og Brug, Studier tilegnet Elna Møller. Nationalmuseet 1983

ILLUSTRATIONER. *Tegninger:* Grundplanen er målt for Danmarks kirker af Elna Møller og Holger Schmidt. De aksonometriske rekonstruktionstegninger A-H er udarbejdet for Danmarks Kirker og Elna Møller, konstrueret af Henrik Jacobsen og tegnet af Kirsten Kildegaard. Tegningerne s. 7 og 11 er gengivet efter Jacob Helms: Ribe Domkirke (Kbh. 1870), s. 15 efter Jacob Helms og H.C. Amberg: Ribe Domkirke (Kbh. 1906), s. 14 efter tegningen af Søren Abildgaard 1776 (i Nationalmuseet), og s. 27 efter anonym tegning 1743-91 (i Det Kongelige Bibliotek). Stikket s. 18 er fra G. Braunius: Teatrum Urbium V, trykt 1588. *Maleriet* af Jørgen Roed s. 28 findes Hirschsprungs Samling. *Fotografier:* Niels Elswing (s. 2, 4, 5, 8, 12, 16 stage og abe, 17, 20, 21, 24, 25, 27, 28), Bent Schmidt Jørgensen (s. 10), Lennart Larsen (s. 3, 11, 16 tv., 19 fn., 22 fn., 23, 26 tv.), Mogens Larsen (s. 22 fo.), Erik Moltke (s. 9, 19 fo.), Munke Atelier, Ribe (omslagets domkirkebillede, s. 13) og Finn Rosted (s. 29, omslagets glasmosaikrunder). Originalerne til fotografierne tilhører Elna Møller (s.9), Ribe Domkirke (omslag og s. 4, 5, 8, 11, 12, 13, 16 stage og abe, 17, 20, 21, 24, 25, 27, 29) og Nationalmuseets 2. afd. (resten). Klichéen til billedet s. 9 øverst er stillet til rådighed af tidsskriftet Skalk.

Domkirken i Ribe er udgivet af Ribe Domsogns menighedsråd.

Produktion: Rosendahls · Esbjerg

© Ebbe Nyborg og Ribe Domsogns menighedsråd.

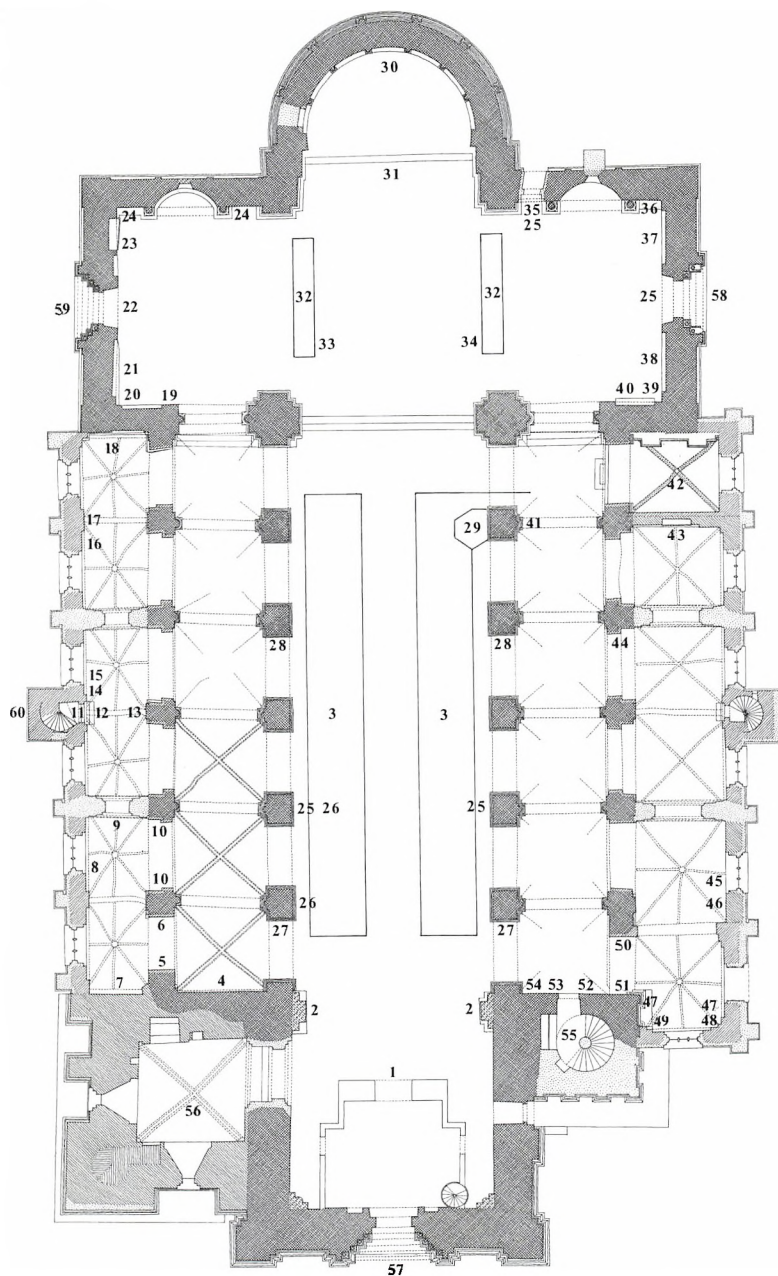
ISBN: 87-982841-1-8.

Denne vejledning kan købes gennem Ribe turistbureau, 6760 Ribe, tlf. 75 42 15 00.

29. Prædikestol udført 1597 af billedskæreren Jens Asmussen i Odense (s. 20). Lysearmen er skænket 1637 af borgmester Hans Nielsen Friis (nr. 16 og 50).
30. Korrundingen med maleren Carl-Henning Pedersens udsmykning, udført 1982-87. Den består af kalkmalerier i hvælvet, i vinduerne glasmalerier med titlerne (fra nord): Fra Jorden til Himlen, Blå Legende, Himlen og Jorden, Det røde Hjerte samt Det himmelske øje – og i murblændingerne derunder syv mosaikker med titlerne: Himlens Port, Livets Kalk, Elias' Himmelfart, Jakobs Drøm, Efter Syndfloden, Slægter Følge og Himlens Lys (s. 29 og omslag).
31. Alterbord, 1988, marmor og granit, tegnet af Ebbe Lehn Petersen. Foran alterbordet har man 1987 åbnet kong Kristoffers 1's grav fra 1259 og optaget sarkofagen og stenen (s. 11, 15, sml. nr. 20, 24).
32. Korstolene fra begyndelsen af 1500'tallet, opsat af biskop Ivar Munk (s. 16-17).
33. Døbefont af bronze, Lybsk arbejde fra o. 1375, med relieffer af bl.a. Treenigheden og Jomfru Marias Himmelkroning samt givernes våbenskjolde (s. 16).
34. Femarmet kandelaber o. 1475-1500, formentlig et Hamborg-arbejde. På bogpulten en fremstilling af S. Katharina (s. 16).
35. Portræt af biskop Hans Tavsens, malet 1639 som led i en bispeserie (s. 18, 24, sml. nr. 39 og 51).
36. Portræt af rådmand Hans Jessen Søhane 1604 (s. 24, sml. nr. 6). Maleriet var tidligere udgivet for et portræt af biskop Hans Laugesen (s. 18), hvis billede man manglede i bispeserien.
37. Epitaf o. 1666 over tolder Mathurin du Pont og hans hustruer. Portrættet viser ham med sin 3. kone Ingeborg Friis.
38. Epitaf o. 1650-51 over Mette Christensdatter og hendes to mænd, slotsskriverne Jørgen Pedersen og Carsten Tønnesen (s. 25, sml. lysearm, nr. 28).
39. Biskop Hans Tavsens epitaf med lange rosende indskrifter, opsat o. 1585 af svigersønnen biskop Hans Laugesen (s. 18, sml. nr. 35 og 51).
40. Indskriftsten med smedjernsgitter fra epitaf over bispem og komediedigteren Peder Hege-lund og hans tre hustruer Anna, Margræta og Anna. Opsat af den sidste o. 1640 (s. 18).
41. Mærke for vandstandshøjden ved stormfloden 1634.
42. Bethlehems-kapellet, stiftet 1292, siden o. 1625 gravkapel for rigsadmiral Albert Skeel og Berte Friis, hvis epitaf af sandsten optager østvæggen (s. 23). På den modsatte væg bispe- og præsterækketavler samt ophængte kisteplader. Ida v. Holsteins plade har minde-vers af digteren Hans Adolph Brorsen, biskop i Ribe 1741-64.
43. Syv malerier fra kirkens renaissance-altertavle 1597, malet af Lauritz Andersen Riber (s. 20-21, 28).
44. Portræt af præsten og arkitekturhistorikeren Jakob Helms (†1906) (s. 28).
45. Gravsten 1623 over biskop Hans Laugesen (s. 18).
46. Gravsten o. 1565 over Claus Sehested til Spandetgård og Lisbeth Juel.
47. To romanske gravsten af granit, 1100'tallet.
48. Gravsten o. 1700 over ærkedegnen og forfatteren Peder Terpager (†1745), der 1736 udgav den første store bog om Ribe.
49. Gravsten o. 1500 over kannik Jens Pedersen Horsens, genanvendt o. 1565 for kannik Jens Petersen Grundet.
50. Malerier fra epitafier, øverst o. 1625 over rådmand Mogens Grave og Gunder Lambertsdatter (s. 22-23, sml. lysearm, nr. 27), nederst o. 1635 over borgmester Hans Nielsen Friis og Lene Kjeldsdatter (sml. nr. 16).
51. Biskop Hans Tavsens gravsten, udført 1663 efter at den oprindelige var ødelagt (s. 18, sml. nr. 35 og 39).
52. Epitaf o. 1679 over præsident Mattias Worm og Margræta de Hemmer.
53. Epitaf o. 1660 over apoteker og rådmann Johan Pouch og hustruerne Anna Hansdatter og Margræta Lydichsdatter.
54. Gravsten o. 1600 over historikeren Hans Svanning og hans hustru Marine (s. 19).
55. Opgang til tårnene. I trapperummet montre med udstillede kisteplader, gravtekstiler m.m.
56. I Borgertårnet (s. 12-13) urværk fra 1696, udført af Marten Iversen, Løgumkloster, Mariaklokken, støbt af Hinrik Dobberan 1436, og Stormklokken, støbt af Melchior Lucas fra Husum 1599 (s. 26).
57. Vestportal o. 1225 (sml. nr. 9). Bronze-dørene udført 1904 af Anne Marie Carl Nielsen.
58. Kathoveddøren. Portal o. 1175 med søjlebærende løver og granitrelief af Korsnedtagelsen. Trekantgavlen foroven er tilføjet i første del af 1200'tallet og rummer et sandstensrelief af Det himmelske Jerusalem med domkirkens kongelige velgørere. På bronzedøren (som nr. 57) dørringsbeslag fra o. 1225 i form af et løvehoved, der har givet døren sit navn (s. 7-9).
59. Nordportal o. 1175 (stærkt fornyet), bronze-dør som nr. 57.
60. Indmuret portalindfatning, vistnok fra det romanske sideskibs norddør. Derunder af romansk gravsten af sandsten, frisisk type.

- Det treskibede anlæg opført ca. 1150-1225.
 Kort efter indbyggedes der stenhvælv i højkirken.
- Borgertårnet eller »Store tårn« antageligt fuldendt 1333.
- Ydre sideskibe, dannet i 1400'tallet ved sammenbygning af ældre kapeller og våbenhuse.
- Egentlige nydannelser ved restaurering 1882-1904.

